

TREDJE LÅNGGATAN 26
kontext- och byggnadshistoria

TREDJE LÅNGGATAN 26

kontext- och byggnadshistoria

Göteborgs Universitet, kurs: KU0610
institutionen för kulturvård
projektarbete VT 2011
lärare: Lars Erik Olsson

Åsa Landahl

Att veta sin historia är för människan något högst essentiellt. Liksom i det skrivna är berättandet genom den fysiska miljön en del i att få lärdom om denna.

Behovet av minnen, att kunna titta tillbaka, förstå sitt ursprung och känna av tidigare generationer är stort. Då möjligheten till detta ges lämnas underlag för inlevelse och fantasi kring hur det var eller skulle kunna ha varit. Liksom att se på fotografier eller höra en bortgången människas inspelade röst, ger möjligheten att känna materialitet, dofter från gångna tider, upplevelse av andra skalor och åldrade material möjlighet till denna inlevelse.

Byggandet är ett medium att manifesteras tiders ideal: sociala strukturer, politiska system, stilar och metoder. För att en berättelse, en saga, eller tex. dramaturgin i en dansföreställning skall tas emot väl av

betraktaren krävs att denna är välgjord. Om berättelsen är väl hantverkad och detaljerad så känner vi oss respekterade och den fångar oss och stimulerar alla våra sinnen.

Att man ska bevara är för mig en självklarhet. Dock är det enda beständiga i våra liv just förändringen och hur man ska bevara är en svårare fråga. Förändringar och olika tidslager i en och samma stadsdel eller byggnad ger ju tillsammans en linjär berättelsestråd.

Om man lyckas sammanfläta dessa tidslager i en sammanhållen väv som samtidigt tillåts vara lite brokig på sina håll, tror jag att man är inne på rätt väg. Där kan minnen och fantasi spela tillsammans och skapa stimulerande miljöer att leva i.

INLEDNING

Under läsåret 2010/2011 deltog jag i distanskursen i kultur- och byggnadsvård på Göteborgs Universitet, där detta individuella arbete var avslutande projektuppgift. Det innebar att titta på valfri byggnad och skriva om denna ur ett kulturvårdsperspektiv. Det skulle gärna vara en byggnad man hade personlig anknytning till. Som hyresgäst i egenskap av ordförande för den ideella konstföreningen RUM26 har jag alltid varit nyfiken på att få veta mer om lokalen som föreningen hyr. Vilket är byggnadens ursprung, vad det kommer sig att detta gamla hus får och fått stå på en så pass attraktiv tomt i denna centralt belägna stadsdel. Varför har man inte tagit bättre hand om det och vad man tänker ur ett framtidsperspektiv? Vilka är tankarna kring byggnadens fortsatta varande, eller icke varande? Arbetet har handlat om att få en övergripande bild av vad som hänt på tomten och i dess omgivning genom tiderna.

Detta har prioriterats framför en mer detaljerad och igående beskrivning av huset i sig. Den ursprungliga interiören finns det inte mycket kvar av och temporära lösningar dominerar på många håll. Sammanhanget och stadsperspektivet verkade mer intressant. Den information som tagits fram visas här genom kartor, foton, bilder och berättelser som funnits med hjälp av arkiv- och litteraturstudier. Samtal med berörda på Göteborgs Stadsbyggnadskontor, Stads-
muséet, Jan Hagby som är fastighetens ägare och hans svärfar Per Johansson. Per ägde byggnaden före sin svärson och jobbade i den verksamhet som tog plats här sedan han var 18 år fram till pension. Kanske kan arbetet verka som ett litet dokument för framtiden då denna miljö inte längre existerar. Eller som en bidragande del i en diskussion kring bevarande i helhet eller i del.

Åsa Sandahl

INTEGRATING

The first step in the process of integrating a new technology is to identify the specific needs and goals of the organization. This involves a thorough analysis of the current state of affairs and the potential benefits of the new technology. Once the needs and goals are identified, the next step is to select a technology that best meets those needs and goals. This selection process should take into account factors such as cost, ease of use, and compatibility with existing systems. Once a technology has been selected, the next step is to develop a plan for its implementation. This plan should outline the timeline, resources, and responsibilities for the implementation process. Finally, the technology should be implemented and its performance should be monitored and evaluated. This evaluation should be done on a regular basis to ensure that the technology is meeting the organization's needs and goals.

[Handwritten signature]

The second step in the process of integrating a new technology is to develop a plan for its implementation. This plan should outline the timeline, resources, and responsibilities for the implementation process. It should also include a risk assessment and a contingency plan. The implementation process should be carried out in a controlled and systematic manner, with regular communication and reporting to the management. Once the technology has been implemented, the next step is to evaluate its performance. This evaluation should be done on a regular basis to ensure that the technology is meeting the organization's needs and goals. If the technology is not performing as expected, the plan should be revised and the implementation process should be adjusted accordingly.

[Handwritten signature]

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	2	Masthugget 1890	30
Innehållsförteckning	4	Tredje Långgatan 1901	32
Tredje Långgatan 26, 712:27	6	Bygglov - nybyggnad 1902	34
Kontext	8	Bygglov - ej uppfört 1904	36
Gällande Detaljplan	10	Bygglov - provotionell nybyggnad 1904	38
Dagens verksamhet	12	Bygglov - förändring 1905	40
Masthugget 1790	14	Historiska fotografier	42
Breda Vägen	16	Masthugget 1921	46
Masthugget 1820	18	Bygglov - förändring 1933	48
Masthugget 1860	20	Bygglov förändring 1945 & 1952	50
Bygglov - första befintliga 1875	22	Inredd våning	52
Karta över förstaden Masthugget 1870	24	Tänkbar framtid	54
Bygglov - materialbodas 1879 & 1881	26	Slutord	56
Dåvarande benämning av tomter 1884	28	Källor	58

TREDJE LÅNGGATAN 26, 712:27

4e kvarteret BARKEN nr4

Detta är byggnaden idag. Ett lågt skraltigt hus på Tredje Långgatan 26. Den första befintliga byggnaden uppfördes på tomten 1902 utefter den tidigare Breda Vägen, som ett gårdshus och kompletterades senare med ett gatuhus. Första ägare i adresskalendrarna är Olof Anton Möller (som även bodde på gatan nr 17). Gårdshuset har under årens lopp byggts in och till och på i flera omgångar och är idag helt oidentifierbar. Klustret av byggnader ger en miljöskapande karaktär. Fastigheten ägs idag av Jan Hagby, som i många år hoppats på politikens vilja till ändringar i detaljplan. Detta för möjligheten till att själv få möjligheten bygga något nytt, högt och luckrativt, alternativt att sälja tomten vidare som byggrätt. Under ett antal år fanns viljan att snygga till i området, och 2002 började man på stadsbyggnadskontoret att jobba fram en ny plan.

Man arbetade kontstruktivt under ett antal år, men så kom det hela av sig, vilket idag skulle kunna ses som positivt, då det innebär möjlighet till fler alternativa lösningar. Under processtiden och i väntan på besked om vad som varit möjligt att göra på tomten har huset lämnats lite till sitt öde. Som det ser ut idag är stadens politiker ovissa om hur man ska behandla området kring långgatorna, och det unika stadsliv som bebyggelsen och den småskaliga ägandeformen ger underlag för här. Byggnaden på Tredje Långgatan 26, tillsammans med båtbyggeri och snickeri bakom planket på granntomten, ter sig ovanliga i ett så pass centralt läge i staden. De är därigenom intressanta i en stadsbyggnadsdiskussion. Kanske är även det ovärdade intrycket och föråldrade inslaget faktisk en del i det som kan ses som en stor del av karaktären?

Husen utefter långgatorna är byggda under en relativt kort tidsperiod med stor variation av arkitekturstilar. Fasader är övervägande i tegel, med dekor i avvikande färg och material. Även ljusputsade fasader i nyrenässans förekommer. De smala raka gatorna delar in området i för Göteborg ovanligt långsmala rektangulära kvarter i ett tydligt rutnätsmönster. Många förändringar har genomförts de senaste 20 åren men huvudstrukturen har inte rubbats. Första Långgatan är en storskalig starkt trafikerad kontors- och affarsgata med modern stadskaraktär. Öppna ytor ger visuell kontakt med hamnen. Andra Långgatan erbjuder ett stort utbud av butiker, caféer, verksamheter och restauranger blandat med bostäder. Gatan ger ett blandat och brokigt intryck där verksamheternas mångfald håller gatan levande under lång tid på dygnet. Tredje Långgatan är en lugnare och mer

övervägande bostadsgata. Fjärde Långgatan var tidigare präglad av företagsverksamhet. Numera har det blivit en gata i förändring med flera tomma, rivningshotade hus. Plantagegatan är en bred trafikintensiv gata som markerar gräns till området genom sin större skala med 5 till 6 våningshus av gammalt och nytt. Vad som är unikt i långgateområdet är de relativt låga hyrorna på verksamhetslokaler. Ägandet tillika företagandet är småskaligt. Här finns en stor gemenskap och sedan 2007 hålls årligen en stor gatufest där musik, grillar och dans fyller upp Andra Långgatan tillsammans med festens många deltagare. Här finner man den blandstad som idag är så eftersträvnansvärd. Faktiskt kommer man från andra länder över hela världen för att se på långgateområdet som ett gott exempel, då det helt naturligt uppstått något som man så ofta försöker konstruera utan framgång.

GÄLLANDE DETALJPLAN angiven parkmark

Den detaljplan som idag gäller för stora delar av området togs fram 1948. Här anges att Kv. 4 bland annat innehåller en markbit avsatt för park. Planens genomgripande idé var att skilja på bostäder och andra verksamheter eftersom detta stämde med tidens ideal. Då skulle man bo inom ett område och arbeta inom ett annat. Idag tänker och planerar vi annorlunda. Detaljplanen från 1948 har till större delen inte genomförts, utan de gamla byggnaderna står kvar. I dag finner man i stadens översiktsplan förtätning en viktig punkt, dvs att inom befintlig stadsbebyggelse skapa nya lokaler för olika ändamål. En aspekt som står i relation till denna önskan är den nuvarande variationen i hushöjder. Området uppskattas för sin blandning av byggnadsstilar och byggnadshöjder, som ger liv åt gatorna och viktigt är att sträva efter att befintlig variation i byggnadshöjder bibehålls.

Enligt Göteborgs Grönstruktur Översiktsplan -93 skall det finnas tre typer av gröna områden i närheten av bostaden. Dessa tre utgör vardagens vistelsezoner och bör ligga inom 10 min promenadavstånd:

- Bostadens trädgård
- Bostadsnära park
- Promenadområde

Med dessa rekommendationer kan man fundera över det område som är avsatt som park i detaljplanen från 1948. Det ansågs då välbehövligt med en park bl a med lekplats för barnen. Samma plan medger samtidigt inte så många bostäder som det idag finns inom området varför behovet av en kvarterspark borde vara än större idag. Kan det vara så att vi faktiskt skall värna den parkbiten? Har vi råd med det? Kanske kan man kombinera ny grönyta med ny bebyggelse?

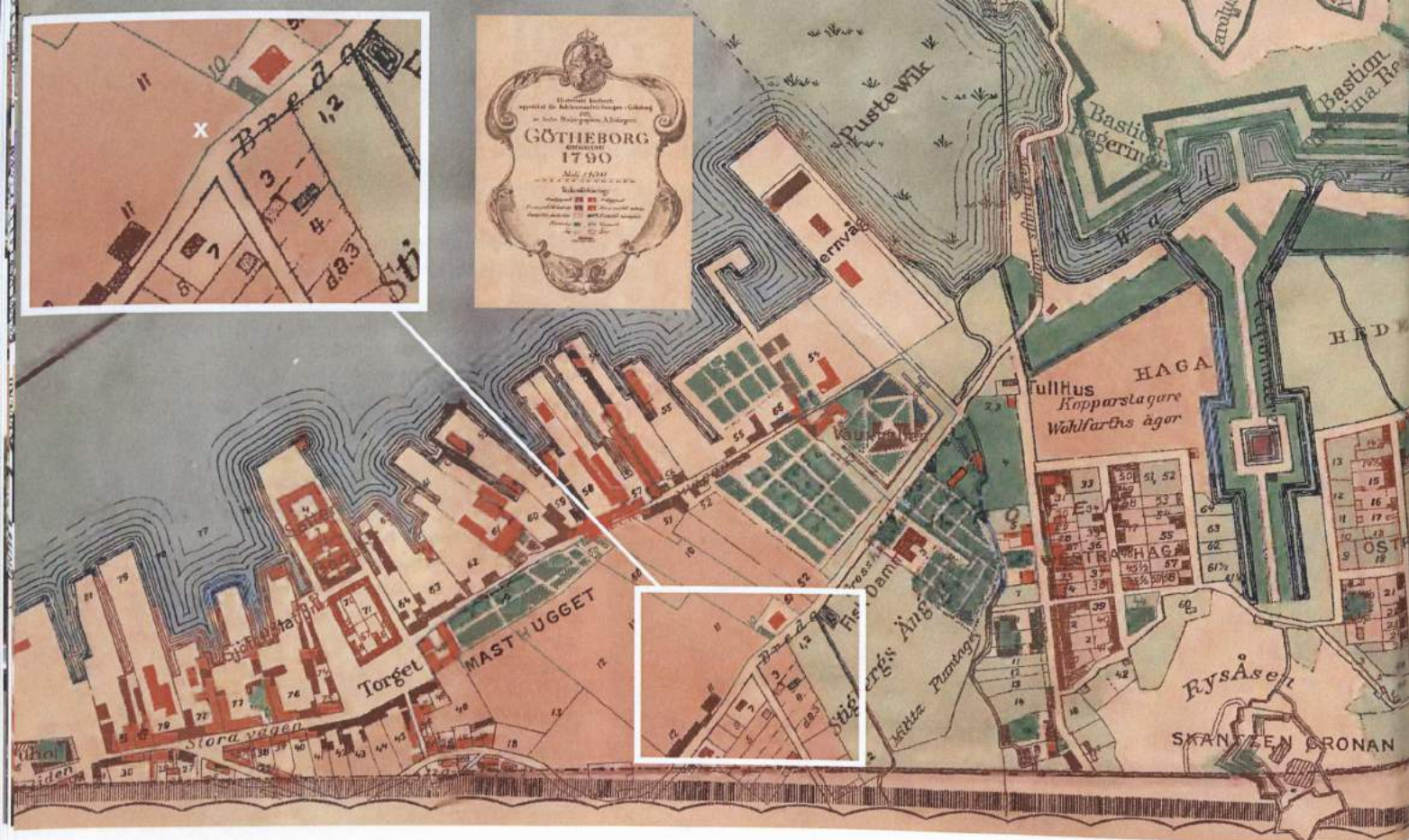
BYGGNADEN IDAG & dess funktioner

I byggnaden på Tredje Långgatan 26 inhyses både bostäder och verksamhetslokaler.

På övervåningen mot gatan finns ett bostadskollektiv. Lokalerna på bottenplan som vänder sig mot gatan är delvis en enskild bostad, delvis en publik lokal som fungerar som ateljé och utställningsrum för en konstförening.

RUM26 är sedan början av 2009 en ideell konstförening knuten till en lokal, ett neutralt rum som kreativ plattform. Syftet är att erbjuda en icke kommersiell plats där processen och det sociala mötet är lika viktigt som konsten i sig.

Längre in på tomten och i byggnaderna finner man verksamhetslokaler för keramikverkstad, cykelförening, musik- och produktionsstudios.

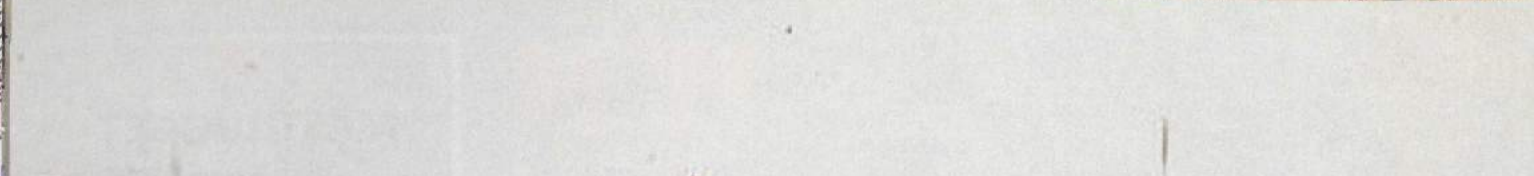
MASTHUGGET

Göteborg 1790

I ett privilegiebrev 1621 donerar kronan ett stort markområde till staden Göteborg. Eftersom Stora Hamnkanalen, som var avsedd att bli stadens egentliga hamn, redan på 1600-talet genom ett ras blev oanvändbar för större fartyg, kom stadens viktigaste sjöfart att knytas till de nuvarande västliga stadsdelarna Masthugget och Majorna. Staden var befäst innanför vallgrav och vallar. Utanför vallgraven bosatte sig bönder, fiskare och de som måste vara oberoende av de tider stadspportarna var öppna. Utanför stadsgränsen gällde inte stadens reglerande stadgar, här tilläts en friare bebyggelse. Masthugget ligger på stadens ursprungliga område, donationsjorden, väster om vallgraven. Namnet Masthugget kommer från skeppsbyggeriet och dess masthamnar där skeppsmaster tillverkades.

På området mellan masthuggsberget och älvstranden byggde stadens borgerskap sommarhus och anlade stora trädgårdar. I öster disponerade den förmögna familjen Amija ett stort område med en påkostad trädgårdsanläggning. Här etablerades 1773 nöjesetablissementet Wauxhall som låg vid nuvarande Järntorget västra sida. Efterhand som sjöfarten utvecklades fick sommarhus och trädgårdar lämna plats för verksamheter knutna till hamnen samt så småningom till den expanderande träindustrin. Sjöfolk och andra med anknytning till hamnen böjrade bygga och bosätta sig i området och värdshus och krogar tillkom längs Smala Vägen (som berättas mer om kommande sidor). Masthugget var en av de delar utanför den gamla staden som tidigt fick en regleringsplan för bebyggelsen

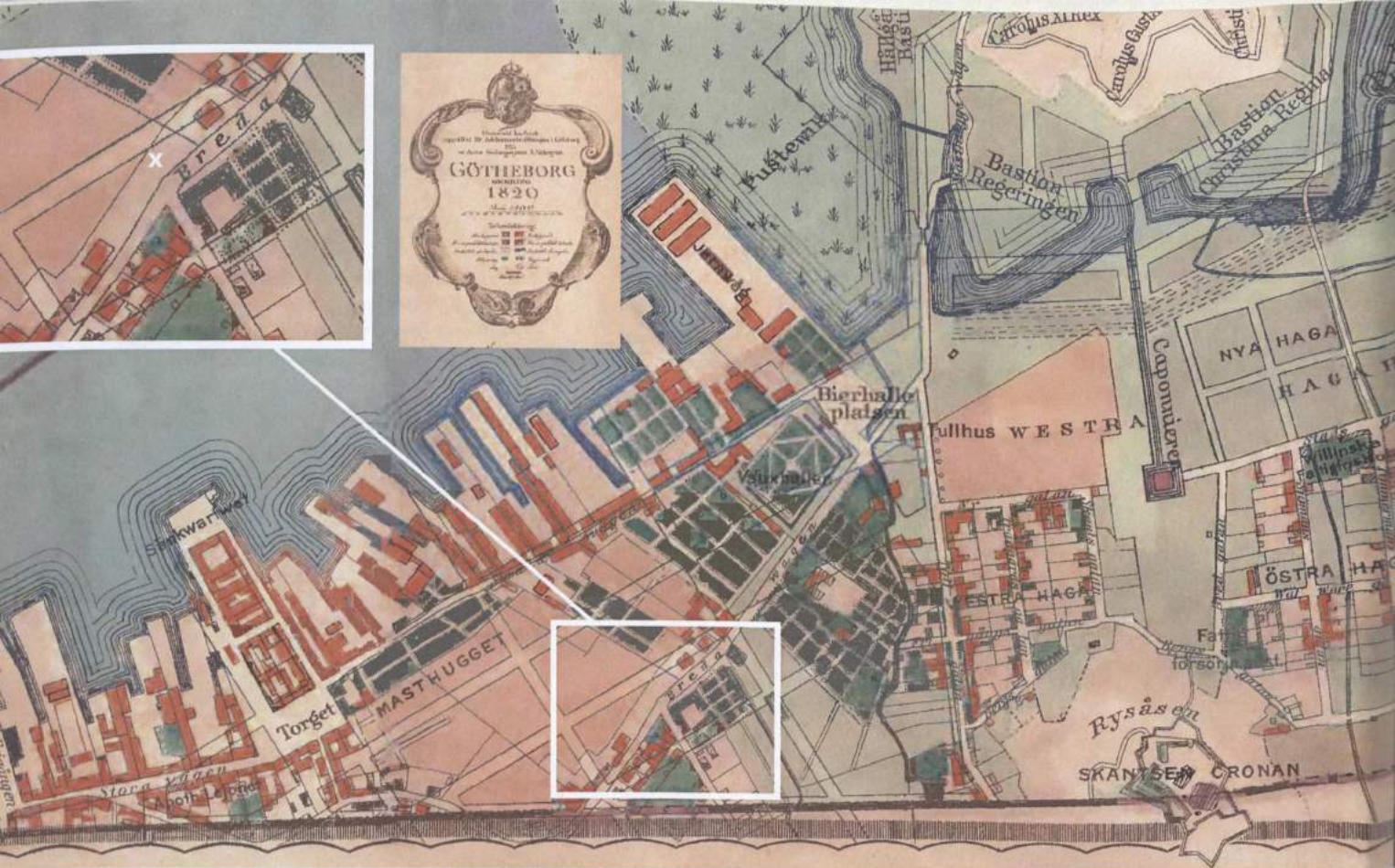
I samband med jubileumsutställningen 1923 upprättades ett antal historiska kartor som visar stadens utbredning under olika år.

BREDA VÄGEN

Två infartsvägar till staden Göteborg från väster och söder gick genom Masthugget. De kallades Breda Vägen och Smala Vägen. Innanför hamnen, utefter de två vägarna låg dels landerier med trädgårdar, dels gles bostadsbebyggelse som framför allt fanns västerut, längs Smala Vägen, Breda Vägen och Stigbergsliden.

Här växte tidigt en förstadsbebyggelse upp av trähus, belägna längs masthuggsbergets fot och på dess sluttning. Breda vägen som utgjorde den huvudsakliga genomfartsleden mellan stad och land gick från Järntorget snett mot Masthuggsberget och följde dess fot fram till Stigberget. Smala Vägen överensstämmer i stort sett med nuvarande Första Långgatans sträckning.

historisk karta: vitt kryss visar plats för den aktuella fastigheten 1820, framtagen till jubileumsutställningen 1923, www.goteborg.se

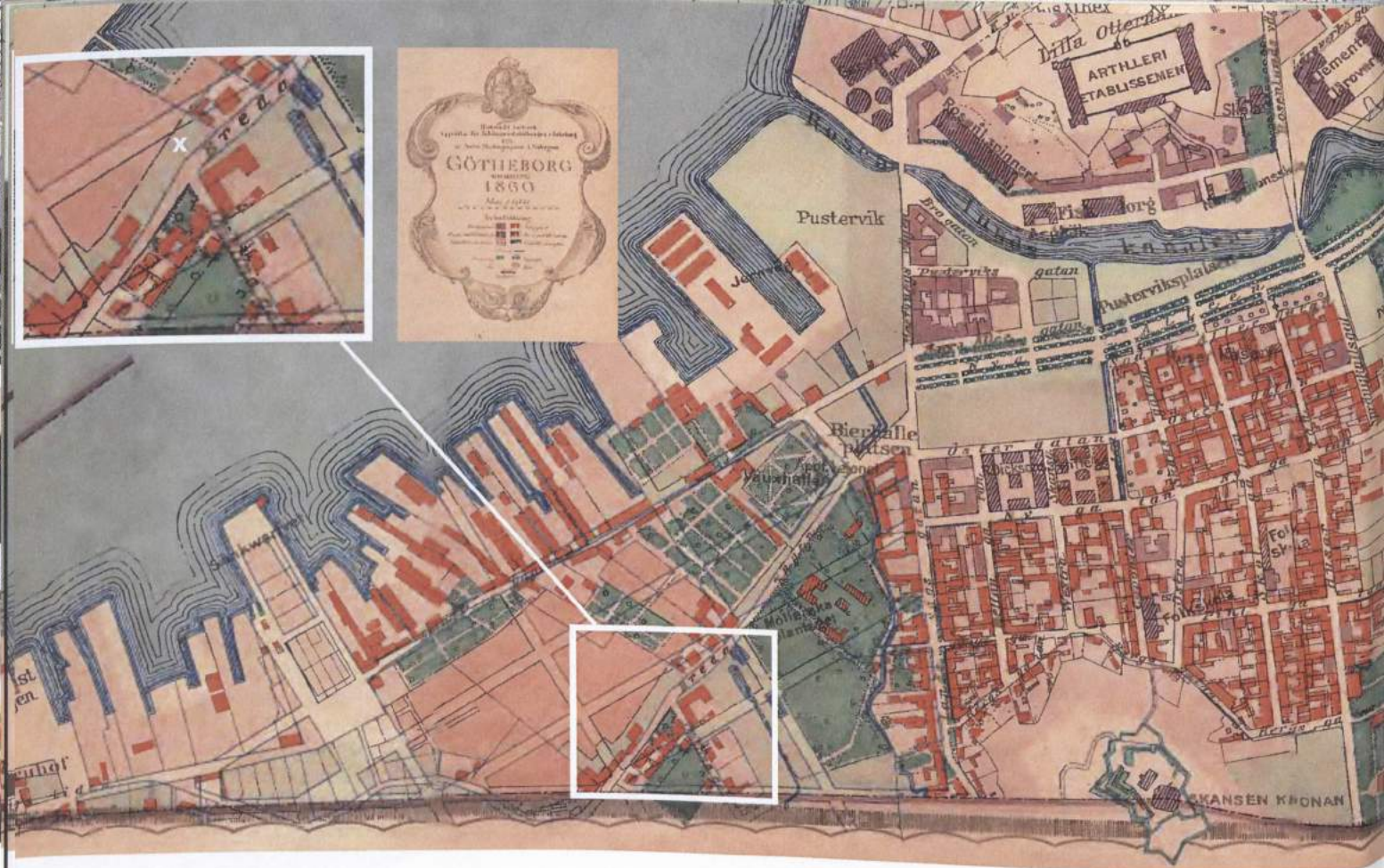
MASTHUGGET

Göteborg 1820

På 1820-talet upprättades en plan för Masthugget och området ingick också i 1866 års stora utbyggnads- och regleringsplan.

I ett kungligt brev den 4 mars 1823 hade huvudlinjerna dragits upp för en nyreglering av de områden, som då genomlöptes av Breda och Smala vägen. Planerna innebar att den befintliga oregelbundna och glesa bebyggelsen ersattes med rätvinkliga kvarter längs nya raka gator (långgatorna). Tredje Långgatan har fått sitt namn efter gatans form och dess läge som den tredje från norr räknat långgatorna.

Där Masthuggstorget och Järntorget nu ligger fanns öppna platser eller torg redan på 1700-talet. Dessa utvidgades och fick en stamare form genom de nya planerna. Söder om Första Långgatan uppfördes i huvudsak stenhus. Det var bostadsbebyggelse med inslag av allmänna byggnader, verkstäder osv. Masthuggstorget ställdes i ordning som salutorg 1877.

MASTHUGGET

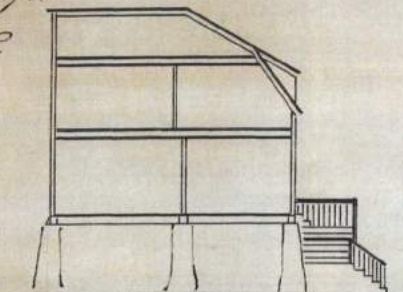
Göteborg 1860

1866 fastställdes planen för stadens områden utanför Vallgraven. Då lades det rutnätssystem med rätvinkliga lång och tvärgator ut som dagens gator är byggda efter. År 1861 beslöt magistraten att denna plan skulle verkställas, en detaljerad stadsplan fastställdes 1878 och förverkligades kort därefter. Området eldhärjades vid ett flertal tillfällen och vid en brand 1857 var förstörelsen total (jämför med karta s. 17 utefter Stigbergliden). Första långgatan utgjorde den stora genomfartsleden västerut och har traditionellt rymt mycket verksamheter. Stor del av möbelhandeln var koncentrerad till kvarteren runt Järntorget. Efter att under 1800-talet ha kallats Bierhalleplatsen, än Möbel- eller Trä(d)torget, fick Järntorget 1867 sitt nuvarande namn efter den intilliggande järnvågen.

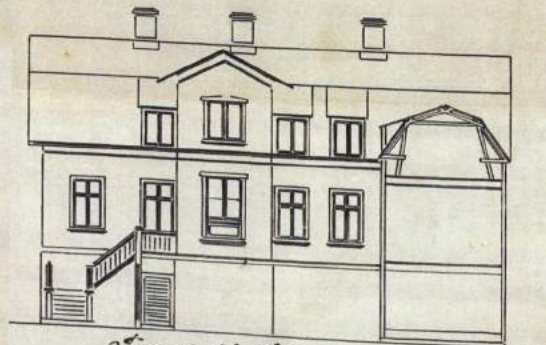
Pitning till Tropphus & Tomten N° 12 i 11te Roten inom 17 Svæteret
 1900 Masthugget 4 Kv. Barken N° 4

N° 1776

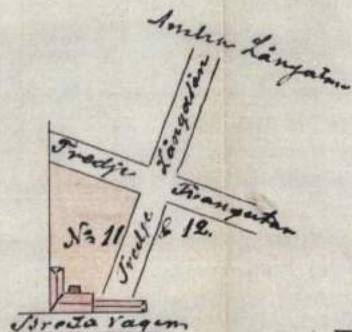
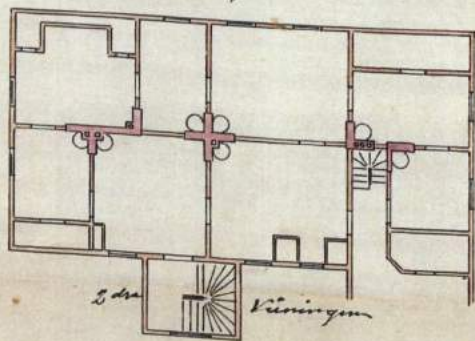
1/10. 1875

N° 4

Genomskäring

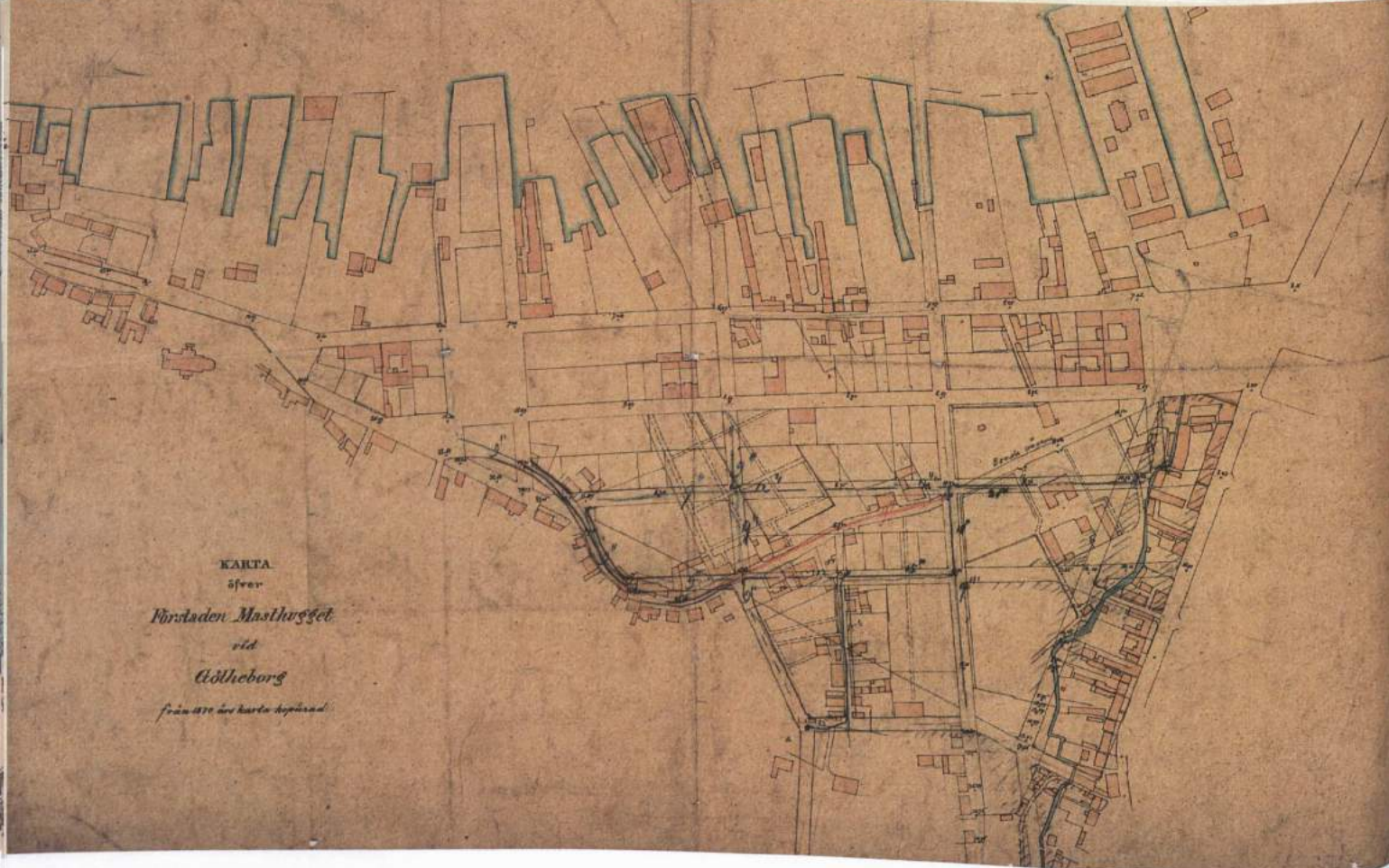
Fasad åt gården

Situationsplan
 0 100 200 300 400 fot

11/10

BYGGLOV - FÖRSTA BEFINTLIGA tillbyggnad av trapphus 1875

Den första funna ritningen för Tredje Långgatan 26, 712:27 är från 1875 och beskriver en tillbyggnad av trapphus till ett stort trähus med flera lägenheter. Byggnadsåret är oklart. Detta hus revs så småningom (eller brann det kanske upp?).

KARTA
öfver
Förstaden Masthugget
vid
Ädölsborg
från 1770 äro karta utprälad

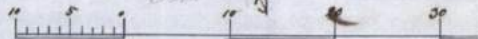
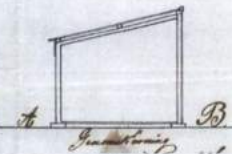
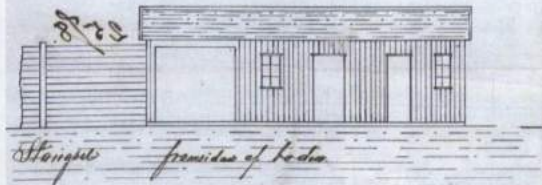
FÖRSTADEN MASTHUGGET

karta 1870

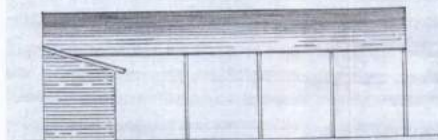
Masthuggets omvandling till stenstad var både snabb och omfattande. Mellan 1857 och 1888 byggdes 52 stenhus och endast ett trähus i stadsdelen, samtidigt som det i övriga Göteborg byggdes övervägande trähus. Åren 1870-1910 ersattes den gamla trähusbebyggelsen med bostadshus och industribetonad bebyggelse av sten, huvudsakligen i 3 till 4 våningar i rätvinkliga kvarter enligt runätsplanen. Genom sin stenhusbebyggelse kom området att betraktas som ett av de bättre i staden och beboddes till största delen av välsituerade familjer.

Ritning i Materialentus N:o 12 Lint A. uti Staden N:o 12
 Masthugget 4 Kv. Barken N:o 4
 s. tv. breda väggar Masthugget

N:o 25/15
 15 g. antast
 G. u. s. 4/2. 1879
 N. N.

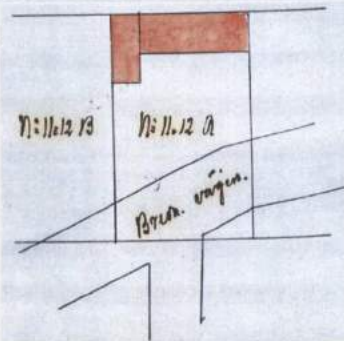
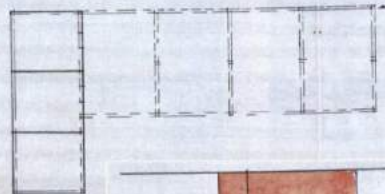

Ritning till en materialbod af uppsett i lokalen N
 i 11 kv. Barken af 11 seten.
 Masthugget 4 Kv. Barken. N:o 4
 N:o 25/15
 G. u. s. 4/2. 1879.
 N. N.

12/10

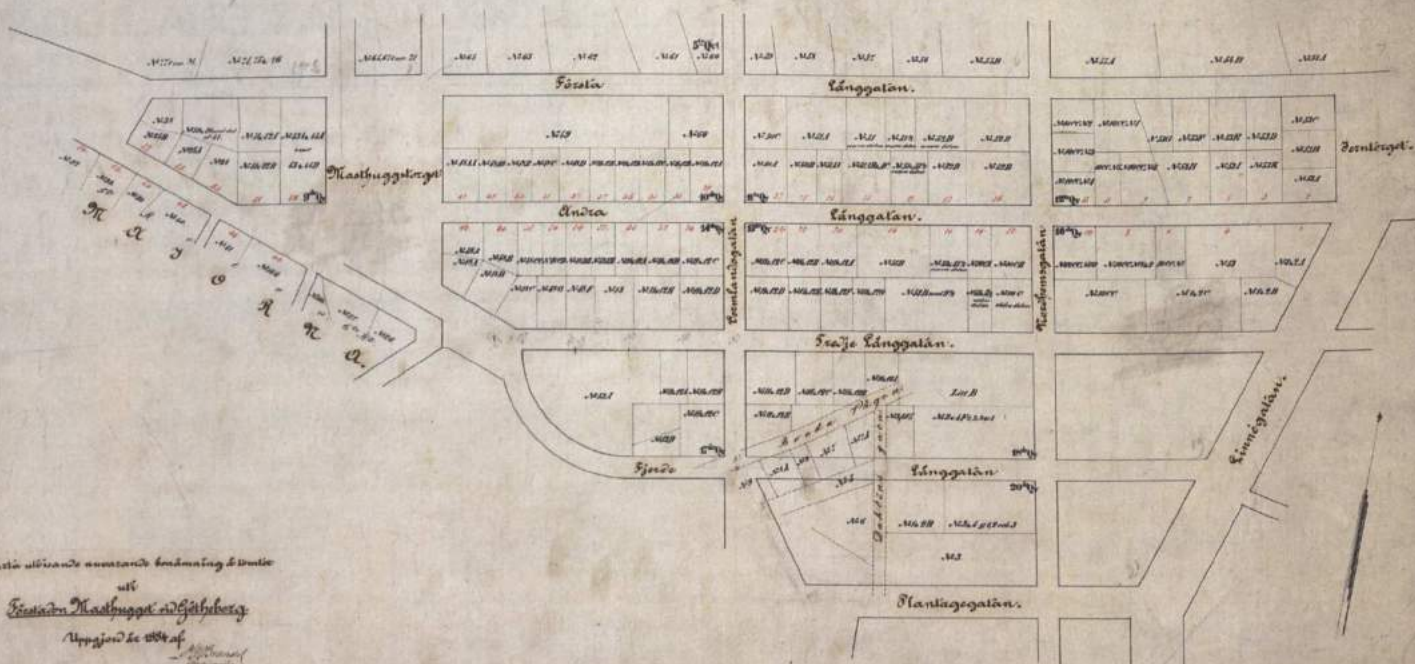
Sida

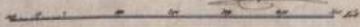
BYGGLOV - MATERIALBODAR

materialtomten 1879 & 1881

Då lägenhetshuset försvunnit från tomten användes det först för materialbodar. Troligt är att man här använde sig av marken som materialupplag för de byggen som pågick runt omkring.

Hastig utlysande avseende bostadning i staden
 utt
 Fästet i Masthuggen vid Gårdsberget
 Uppgjordt år 1844 af

Översättning af originalt med alla tillägg.

DÅVARANDE BENÄMNING tomter 1884

Få stadsområden har så snabbt bebyggts och förändrats. Tack vare de utmärkta husbyggnadskonjunkturerna på 1880- och 90-talen blev det en massproduktion av huskaserner. Den ena fem- a sexvåningskolossen efter den andra stampades ur jorden med rent av amerikansk fart. Varenda byggmästare slog sig på stenhus-byggen. Det gällde bara att bygga och hyra ut. På ritningarna offrade man endast en spottstyver och därför blev hela denna stadsdel så smaklös i arkitektoniskt avseende som den är. Ett litet torn här, några krumelurer där, allt i cement eller plåt, vore gudi nog.

Snabbt bytte husen ägare. Spekulationen gick friskt undan. Människor som inte ägde mer än 4-5000 kr statade i kalendern som ägare till fastigheter på 100 000 kr. Egentligen voro dylika ägare endast ett slags förvaltare åt bankerna, men de tjänades alltid några tusenlappar vid försäljningarna. Så kom stadsdelen till. På ett tjugotal år vid pass voro Djupedalsområdet, Olivedal och Kommendantsängen bebyggda. Och nu står den där, för sekler kanske, som ett kolossalt monument i sten över den arkitektoniska smakrikningen i Göteborg vid senaste sekel-skiftet.

ur C.R.A Fredbergs - Det gamla göteborg

historisk karta: vitt kryss visar plats för den aktuella fastigheten 1890, framtagen till jubileumsutställningen 1923, www.goteborg.se

MASTHUGGET

Göteborg 1890

Andra långgatan utlades på 1860-talet som huvudstråk genom Masthugget till Majorna och här gick stadens första spårvagnslinje före elektrifieringen 1902.

Under utbyggnadstiden växlade idealen vilket har medfört en varierad bebyggelse representerande olika byggnadsstilar. Huvudsakligen byggdes bostadshus med butikslokaler i bottenvåningen och verkstads-lokaler i gårdshusen vilket gav förutsättningar för en mycket levande stadsdel. Även rena industribyggnader uppfördes och verksamheten var vid sekelskiftet 1900 mycket livlig. Behovet av brandstation och polis blev också tillgodosett. Den bevarade bebyggelsen utgör ett tidsdokument över en levande stadsdel som fungerar än idag och många av byggnaderna och miljöerna, även till synes obetydliga byggnader, bidrar till helhetsuppfattningen.

BYG TREDJE LÅNGGATAN vy mot öst 1901

Bilden från 1901 visar en gata som är mycket lik den vi ser idag. De flesta av husen i rutnätsstrukturen har uppförts och enda skillnaden är nog den lägre bebyggelsen mitt emot Tredje Långgatan 26 där det idag står ett högre hus.

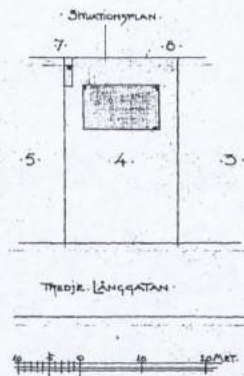
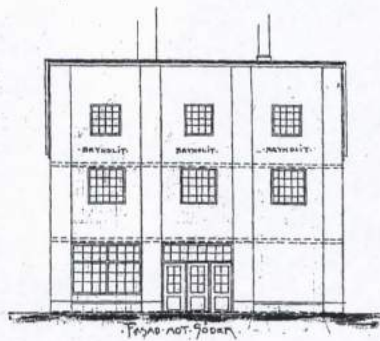
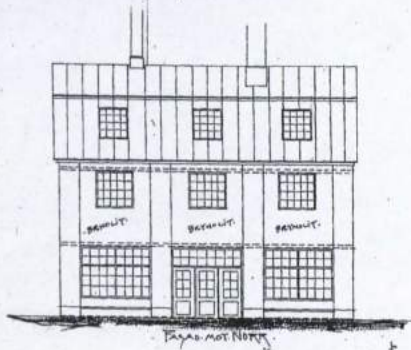
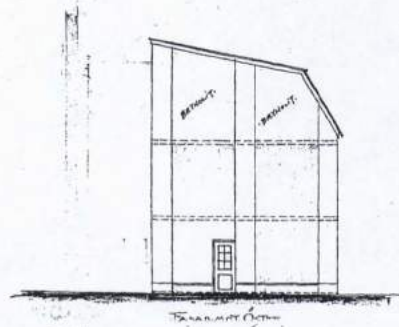
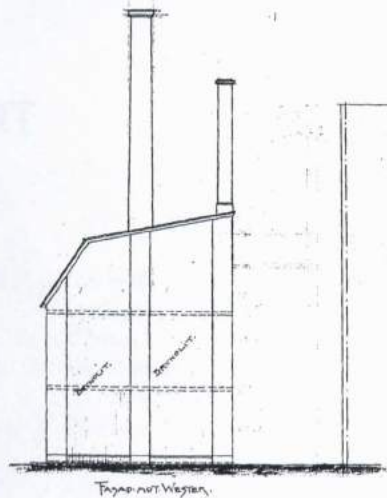
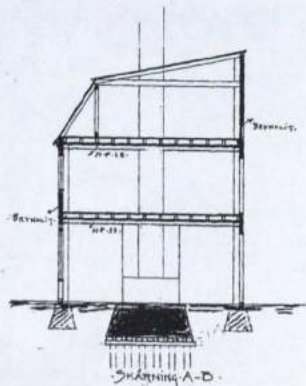

foto: O.A. Möllers originalschild finns undanställd i huset.

BYGGLOV - NYBYGGNAD

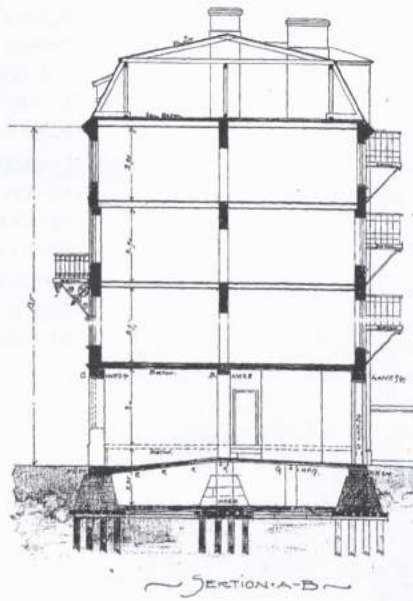
gårdshus 1902

1902 uppfördes inne på tomten en friliggande industribyggnad i två våningar med inredd vindsvåning. Konstruktionen var i stål och fasader i brynnolit. Lokalerna var avsedda för smidesverkstad och filarverkstad och hade två höga skorstenar. Andra våningen innehöll även den filarverkstad och även kontor. På gården fanns en mindre byggnad för förråd och två avträden. Första ägare och också ansvarig för uppförandet av byggnaden var Olof Anton Möller, som här drev en smides- och filarverkstad.

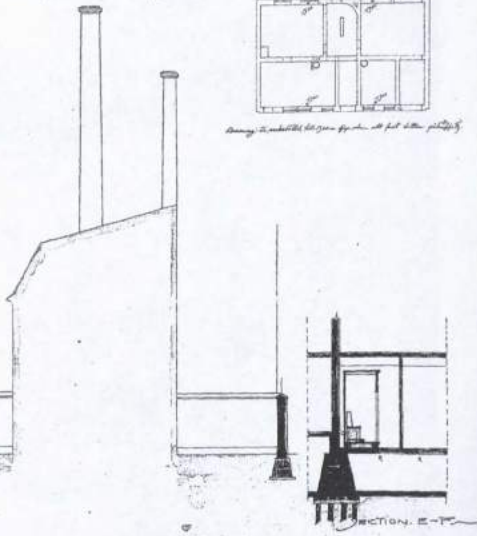
14.
 - v.
 Byggnads- och arkitektkontor
 Carl Johansson
 RITNING-TILL: NYBYGGNAD-Å-TOMTEN.
 4. i 4. KV. AF STADENS 11. R.
 Fästhuset 4 Kv. Barter. N: 4

14450
 BYGGNINGSPLAN-TILL NYBYGGNAD-Å-TOMTEN
 - N: 4 i 4 KV 11 R. MOTEN 10
 Fästhuset 4 Kv. Barter. L 4

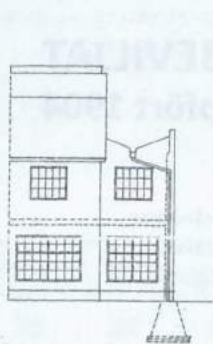

07 - TYKANING - 1/8 SK.

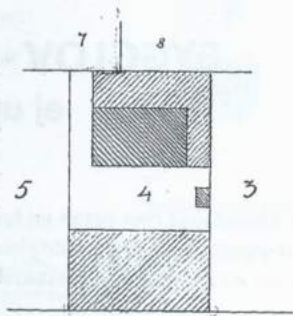

BYGGLOV - BEVILJAT ej uppfört 1904

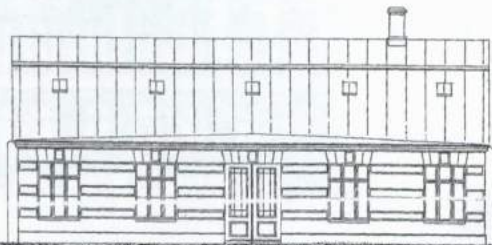
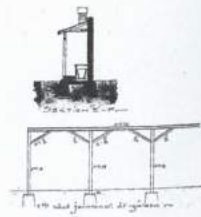
1904 planerades mot gatan en fyra våningar hög byggnad. Detta blev aldrig av. Istället byggdes en provisorisk verkstadsbyggnad.

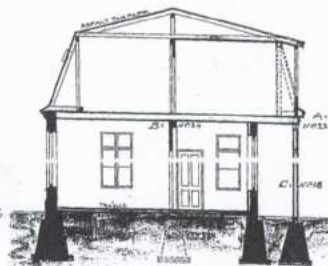
Del af gærdsfasad ~

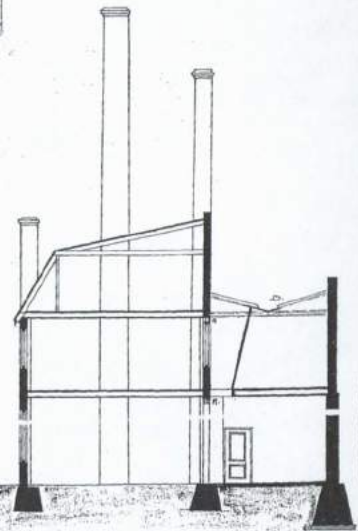
3de Længgatan.

Fasad af 3de Længgatan ~

Section A-B ~

Section C-D ~

BYGGLOV - NYBYGGNAD & tillbyggnad av gårdshus 1904

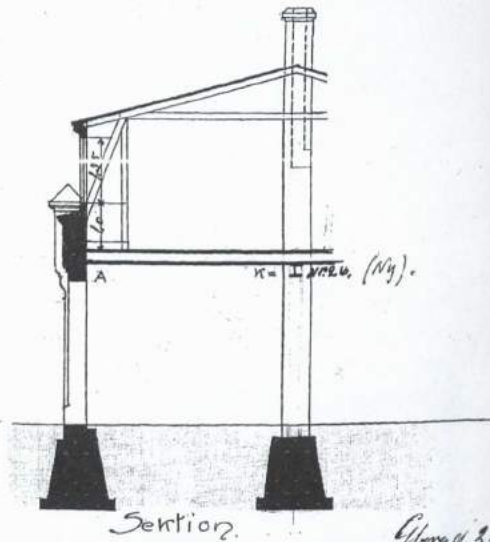
1904 uppfördes en provotionell (tillfällig) gatubyggnad och en tillbyggnad till gårdsbyggnaden i L-form som inrymde filarverkstad. Gatubyggnaden uppfördes i stålkonstruktion med kulissfasad. Under taket fanns det förvaringsutrymmen och ett kontorsrum. I bottenplan smidesverkstad.

Efter denna ritning finns inga fler ritningar som beskriver gårdsbyggnaden, medan det är betydligt mer som har skett i verkligheten. Detta gör det svårt att veta riktigt vad som har hänt och när. Där det en gång fanns en gård mellan byggnaderna har det vartefter blivit tillbyggt. Idag är gårdsbyggnaden nästan helt inbyggd, men de äldre skorstenarna finns kvar på taket, vilket ger ett karaktärsfullt inslag till stadsbilden.

BYBYGGNAD
År 1904

Fasad. år. 3 die Långgatan
1904

År 1904

BYGGLOV - FÖRÄNDRING **entré & takkupor 1905**

O.A. Möller avlider 1921 och hans bokhållare, Edvin Lönn och verkmästare Fritiof E. Olsson tar då över verksamheten och fastigheten som nu omfattar så väl Tredje Långgatan 26 som 28. Företaget bytte då namn till Lönn's Byggnadssmide.

Man tillverkade främst byggnads- och fartygssmide, men även järnkonstruktioner för hissar, broar m.m. På 30-talet var det närmare 30 personer som arbetade i verkstaden som då var en av de största leverantörerna inom sin bransch till Göteborgs stad.

foto: inne på gården, ur Per Johanssons privata samling

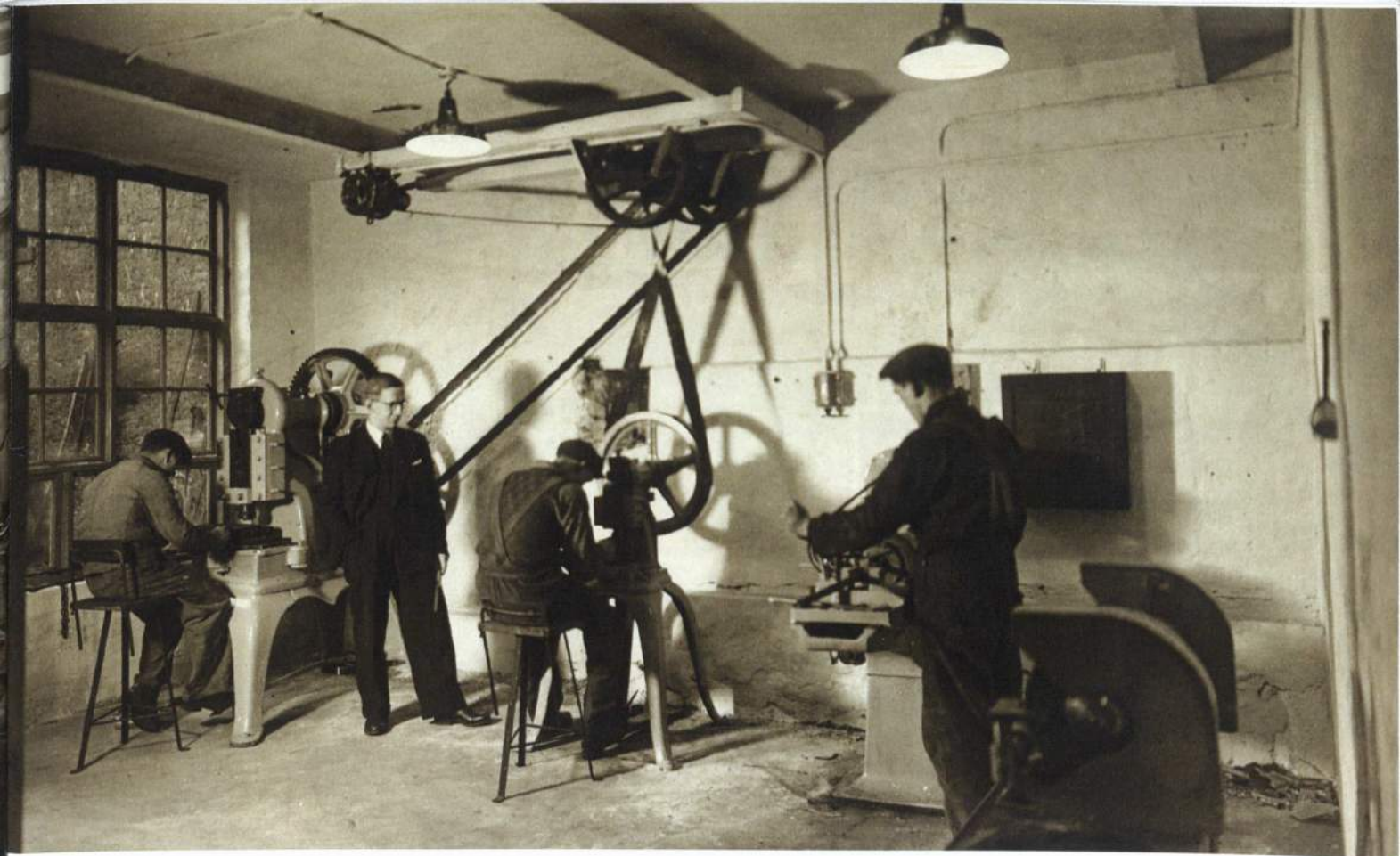

foto: filarverkstaden, ur Per Johanssons privata samling

historisk karta: vitt kryss visar plats för den aktuella fastigheten 1921, framtagen till jubileumutställningen 1923, www.goteborg.se

MASTHUGGET

Göteborg 1921

Omkring 1920 var större delen av området bebyggt med stenhus. De flesta av husen var bostadshus men inom området tillkom även allmänna byggnader bland annat en folkskola, en brandstation, ett polishus och Aktionsverket. Några byggnader var helt avsedda för verkstäder eller andra verksamheter. I många fastigheter blandades boende, butiker och verksamheter av varierande slag. Eftersom utbyggnaden av denna del pågick under 60-70 år växlar arkitekturen. Många av byggnaderna utformades i någon form av nyrenässans eller fick fantasifullt komponerade tegelfasader i sekelskiftesstil. Men det finns också exempel på yngre byggnader i nationalromantisk stil.

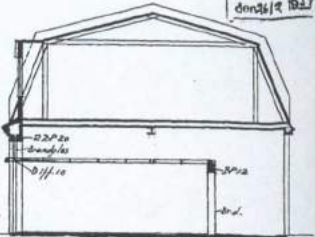
Efter 1960 har en stor del av bebyggelsen norr om Första Långgatan och kring Masthuggstorget rivits och delvis ersatts med ny bebyggelse. I östra delen finns fortfarande en väl sammanhållen bebyggelse som anses ha kultrhistoriskt värde.

KOPIA
29231

Ritning till förändring av fastigheten nr 4 i 4de kv. Barken i Masthuggel.

18909
18931

344672
2/1933
1057

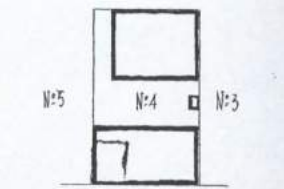
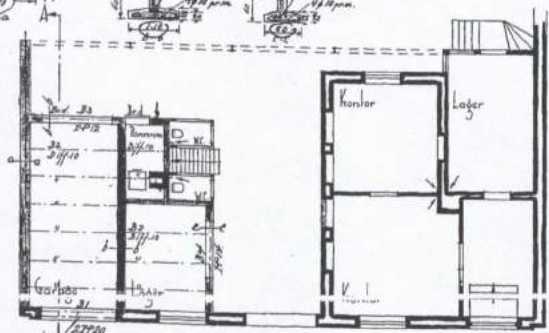
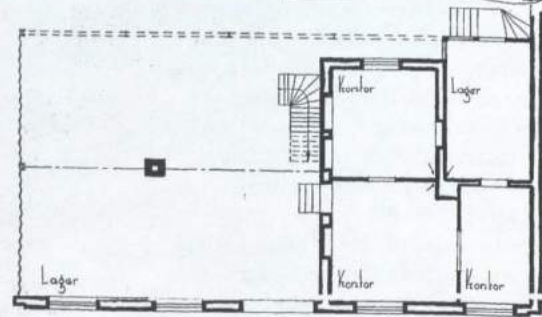
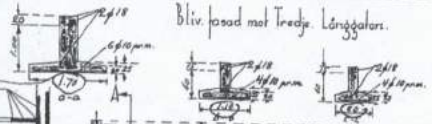

Nuv. fasad mot Tredje Långgatan.

Bliv. fasad mot Tredje Långgatan.

A-A.

Bestående grunden av
avskild-rensningens Byggnadsavdelningen § 30 o. 31.

Tredje Långgatan 86.

Nuv. bottersplan.

Bliv. bottersplan.

BYGGLOV - FÖRÄNDRING **nya entréer 1933**

Edvin Lönn drev företaget vidare fram till sin död 1934. Sedemera drevs det av Harry Lönn.

Husen kompletterades på 30-talet med garage, bakom plank på Tredje Långgatan 24. Denna delen kläddes senare med gula eternitplattor. Bakom planket finner man idag båtbyggeri och snickeri.

7839

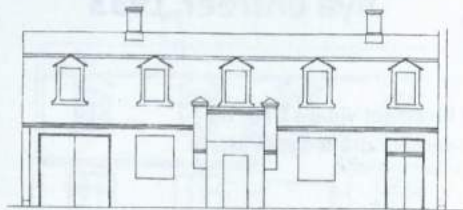
Fastigheten nr 4 i 4:de kv. Barken
i Masthuggen. Andningsritning

3387A

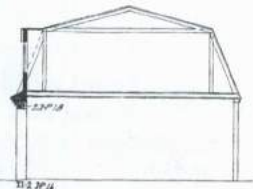
344675
S. J. Jönsson

förslag till förändring av fastigheten nr 4 i 4:de kv. Barken, Masthuggen.

344678

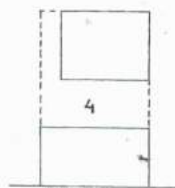

fasad mot Sjunde Långgatan

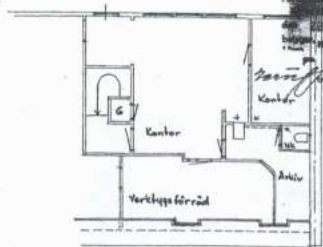
11.2.1914

64102

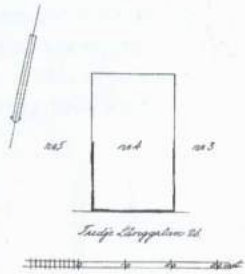
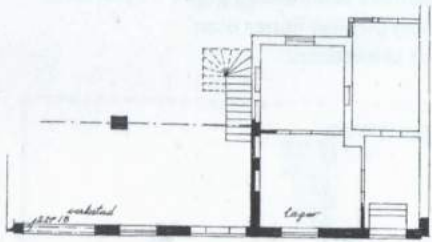

Sjunde Långgatan 26

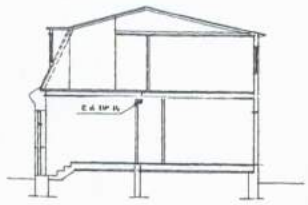
Situationsplan
Skala 1:400.

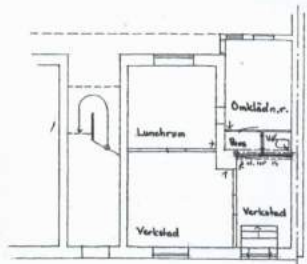
Övervåningen

Sjunde Långgatan 26

Sektion

BYGGLOV - FÖRÄNDRING **interiört 1945 & 1952**

45 togs en större port upp och interiöra funktioner ändrades från lager till kontor.

INREDD VÅNING

bostad andra plan

Per Johansson som arbetat i företaget från det att han var 18 år, tog av sin kusin Harry Lönn över fastigheten och Lönn's Byggnadsmide 1960. På 70-talet inredde han övervåningen i gatuhuset till bostad åt sig och sin familj. De bodde här en kortare period, och flyttade sedan ut mot havet.

Pers mor var uppvuxen på Breda Vägen under 1800-talet, och han själv på Tredje Långgatan 34. Då bodde 6 personer i en lägenhet om ett rum och kök. Tvätta sig gjorde man på Renströmska badet på fredagar.

Per är svärfar till nuvarande fastighetsägare, Jan Hagby, som köpte fastigheten 1984. Arbetarna tog då över verksamheten, men flyttade den så småningom, då det egentligen blivit en väldigt opraktisk plats ur logistisk synpunkt för verksamheten.

TÄNKBAR FRAMTID vilka är alternativen?

Från 2002 och cirka 10 framåt pågick ett arbete på Göteborgs Stadsbyggnadskontor kring eventuell ändring av detaljplan på tomten och runt omkring. Det ska bland annat finnas en modell (som inte kunnat tillgås under projektarbetets gång) som beskriver tankarna som kommit ur processen. Björn Sahlin som var handläggare för ärendet anser själv förslaget som gott och att det skulle tillföra nya kvaliteter, samtidigt som man skulle förlora vissa av de nuvarande. Idag pågår inget aktivt arbete kring tomten eller långgatorna då man från stadens håll är rädd om den miljön som skapats här, och har inte bestämt sig för vad man ska göra, hur och när. Frågan är hur man upplever gatan om man skulle bygga till den på liknande sätt som enligt Stefan Olssons examensarbete. Man förlorar ju direkt de starkt miljöskapande och levandegörande inslagen som

ju den äldre och mycket lägre bebyggelsen bidrar med. Man förlorar också de billiga verksamhetslokalerna, som aldrig går att ersätta när man bygger nytt. Nytt kan omöjligt bli billigt. Finns det istället några tankar på bevarande av det som är? Fastighetsägaren underhåller byggnaden endast i sådan mån så att lokalerna fortsätter att vara brukbara på rivningskontrakt. Det finns ett program inriktat på bevarande godkänt av byggnadsnämnden, som berättar om gårdshuset inne på tomten och dess skorstenar som kulturhistoriskt värdefulla, och hela kvarteret som industrihistoriskt intressant. Bebyggelsen i området ses som helhet värdefull. Verkstadsbyggnaden finns även omnämnd i *Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Göteborg* och i *Bebyggelsehistorisk översikt* som en byggnad med stort industrihistoriskt värde.

Gamla byggnader är en levande historiebok som berättar om gångna tiders liv och arbete, om samhällsutveckling, skönhetsideal, livsvillkor för olika befolkningsgrupper, förhoppningar och ambitioner, tekniskt kunnande, hantverksskicklighet och materialkännedom. Byggnadsvård handlar om att på ett förståndigt sätt använda och hushålla med de materiella och kulturella resurser vår bebyggelse utgör, och att föra detta arv vidare till våra barn. Så, hur kan man då möta önsknningar om förtätning och krav på miljön avseende trafik, luft, rekreation, grönytor mm utan att beröva området dess själ? Här gäller det att nyttja området på dess egna villkor och med de förutsättningar som finns och inte omöjliggöra blandningen av bostäder och olika verksamheter. Vad skulle då vara bäst att göra här? Riva, renovera, restaurera, bygga nytt, eller ingenting? Slutsatsen är att det inte finns några rätta svar. Den personliga reflektionen är att byggnaden på ett eller

annat sätt bör bevaras, kanske helt, kanske bara delvis. Hur detta skulle kunna komma att se ut kräver sitt projekt. Ska den bara få stå och leva tills den till slut dör, berätta berättelsen om tidens gång genom succesivt förfall. Det bjuder även det på sin poetik. Att helheten i området är viktig har redan konsaterats. I området har man en socialt hållbar karaktär och en atmosfär som är mycket ovanlig i Sverige. Blandade åldrar på husen får ofta den önskvärda följden att det blir en socioekonomisk bandad befolkning. En av viktigaste orsakerna till detta anses vara att fastighetsägarna inte i lika hög grad verkar ha drivkraften att få ut största möjliga vinst. De verkar resonera så att deras ägande styrs också av att det finns något de gillar att vara en del av. Det finns sedan länge ett nätverksarbete mellan näringsidkare och fastighetsägare. Ett resultat av arbetet är en överenskommelse att behålla den blandade atmosfären och se till att den ska bestå.

KÄLLOR

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Göteborg.
Ett programför bevarande DEL 1
Stadsbyggnadskontoret & Stadsmuseet

Göteborgs Gatunamn, Göteborgs Kommuns
Namnberedning, 3e upplagan
Carl Sigfrid Lindstam

Tredje Långgatan 26
Inventering och dokumentation
Victoria Ask, Antiquum KB, 2004

Det Gamla Göteborg 1923
C.R.A Fredberg

Masthugget - Långgateområdet.
Inventering SBK, 1994

Program för Långgatsområdet, Masthugget
kvarteren 1-11
Göteborgs Stadsbyggnadskontor 2003
Birgitta Wiktorson Ekman & Björn Sahlin.

Göteborgs Stadsmuseum, faktarummet (GSM)
foton

Stadsbyggnadskontoret (SBK)
bygglovshandlingar

Region & stadsarkivet (RA)
kartor och bygglovshandlingar

Joakim Forsemalm
forskare GU och stadsomvandlingkonsult
artiklar

Sören Olsson,
forskare i socialt arbete vid GU
artiklar

Per Johansson
f.d. fastighetsägare
berättelse och privata foton

Jan Hagby
fastighetsägare
berättelse

